"נר ה' נשמת אדם"

לב שומע

כבוד אחרון

חברת עזר והדרכה למשפחה האבלה

לע"נ ר' חיים דוד בן אברהם יוסף דימנט ז"ל נלב"ע כח' ניסן תשנ"א.

משפחה יקרה:

חוברת זו נכתבה מתוך רצון לסייע ולהקל ולו במעט על ההכנות לקראת הלוויה והתקופה שלאחריה.

אין מילים בהם ניתן לנחם משפחה אבלה, אולם אפשר לחסוך תסכול, בלבול ומבוכה על ידי הכנה מתאימה.

בחוברת זו תמצאו תקציר ההלכות והדגשים מן הבחינה ההלכתית יהודית וכן הנחיות ארגוניות ומעשיות אשר יסייעו בידכם להתכונן טוב יותר לקראת הבאות.
עמותת "צֹהר" נמצאת לצידכם גם ברגעים הקשים בעזרה סיוע ותמיכה. אל תהססו לפנות ולהתייעץ.

צֹהר – חלון בין עולמות, ע"ר.
רחוב המלאכה 1, א.ת. צפוני לוד, מיוד 71520
www.tzohar.org.il
E-mail: office@tzohar.org.il

תל אביב תשס"ג.

אירגוני

שעת הפטירה עד הקבורה 4

תקופת השבעה 10

תקופת השלושים 14

תקופת השנה הראשונה 16

הילכתי

שעת הפטירה עד הקבורה 5

תקופת השבעה 11

תקופת השלושים 15

תקופת השנה הראשונה 17

נספח/קדיש ותפילות 19

כתיבה - חלק הלכתי: **הרב אחיה אמיתי**. עריכה וכתיבת החלק הארגוני: **חגי גרוס**.

יעוץ הלכתי: **הרב מיכה הלוי**. **הרב דוד סתיו**. יעוץ ארגוני: **יוני נוקד**. עיצוב והפקה: פרסום בריש גלי.

שעת הפטירה עד הקבורה

הוצאת רשיון קבורה:

בית החולים אחראי למספר אישורים אשר בלעדיהם לא ניתן לבצע את הקבורה.
האישורים הנדרשים לצורך הוצאת רשיון הקבורה הם:
1. תעודת פטירה - ניתן לקבל על ידי צוות בית החולים.
2. תעודת זהות של הנפטר.

עם התעודות הנ"ל יש לגשת למשרד קבלה ושחרור חולים בבית החולים לצורך קבלת רישיון קבורה. עם רשיון הקבורה יש לגשת למשרדי הח"ק לצורך קביעת סידורי הלוויה.

במידה והפטירה ארעה מחוץ לבית החולים יש לזמן צוות מד"א אשר יקבע את המוות. רופא מד"א מוציא למשפחה הודעת פטירה איתה יש לגשת למדור רשיונות קבורה בלשכת משרד הבריאות באזור המגורים.

במידה ורופא מד"א יחליט כי מדובר במוות לא טבעי, מד"א תזמן את המשטרה על מנת לחקור את נסיבות המוות. (במקרה כזה ההליך כולו עלול להתעכב עד לקבלת אישור המשטרה לקבורה).

חברא קדישא:

ח"ק היא גוף רשמי, המוסמך לטפל בנושאי הקבורה במדינת ישראל.
ח"ק מוסמכת לקבור נפטר רק לאחר קבלת רשיון הקבורה. לאחר קבלת רשיון הקבורה ממשרד הבריאות יחל הטיפול בגופה ובסידורי הלוויה.

ההכנות ללוויה:

את הלוויה יש לתכנן עם החברה קדישא תוך שימת לב לנושאים הבאים:

- **מקום הקבורה** - יש לחשוב היטב היכן המשפחה מעונינת לקבור את יקירה. יש להכניס למערכת השיקולים את הגורמים הבאים:
1. מחיר - חלקת קבר בעיר מגורי הנפטר: בבית עלמין פעיל, ממומנת הקבורה על ידי הביטוח הלאומי. חלקת קבר בבית עלמין שאינו פעיל כרוכה בתשלום. גם שמירת מקום לבן/בת הזוג כרוכה בתשלום.
חלקת קבר בעיר שאינה מקום המגורים הרשמי של הנפטר כרוכה בתשלום.
2. קבורה ליד בני משפחה - משפחות רבות רוצות לרכוש מראש חלקת קבר לבן/בת הזוג לצד הנפטר. הדבר קשור לסעיף הקודם ולעיתים עלול לעלות ממון רב.

הערה: ישנן חברות קדישא אשר ידרשו מן המשפחה לקבל את ההחלטה בנושא זה עוד לפני הקבורה. יש לחשוב על אפשרות זו ולהערך מבחינת קבלת ההחלטות בהתאם. מומלץ להתייעץ עם איש החברה קדישא בנוגע להסדרי הקבורה והעלויות הכרוכות בכך.

- **העברת הנפטר** - הח"ק אחראית להעביר את הנפטר מבית החולים לבית הלוויות. במקרה והקבורה היא בעירו של הנפטר, היא תבוצע ללא תשלום. גופים פרטיים מבצעים את אותו השירות אולם גובים בגינו תשלום גבוה.
העברת הנפטר שלא מבית החולים, לאחר שעות העבודה של הח"ק, כרוכה בתשלום.

- **זמן הלוויה** - יש לקבוע את הזמן הרצוי ללוויה יחד עם ח"ק. בקביעת הזמן יש להתייחס לנקודות הבאות:
1. הלנת המת - על פי ההלכה יש לשאוף לקבורה מהירה ככל האפשר של הנפטר. במקרים חריגים ניתן להשהות את הקבורה עד להגעת קרובי משפחה. יש להתייעץ עם הרב בענין זה.
2. משך זמן ההתארגנות - תליית מודעות והודעה לקרובים.
3. קרובים ופיזורם הגאוגרפי - יש להתחשב בקרובי משפחה אשר גרים במרחק נסיעה רב.
4. חו"ל - לעיתים יש קרובים מדרגה ראשונה הנמצאים בחו"ל. יש להתייעץ עם הח"ק או הרב, מתי מחכים ובאלו נסיבות משהים את הקבורה.
5. מזג אוויר - לעיתים בעיקר בקיץ או בחורף יש להתחשב בשעות החום והקור בעיקר כאשר ישנם קרובי משפחה מבוגרים או חולים.

- **ניהול טקס הלוויה** - הח"ק במסגרת שרותיה לציבור אחראית לאדם אשר ינהל את טקס הלוויה. במידה והמשפחה מעונינת ברב או חבר, אשר מכיר ומסוגל לנהל את הטקס יש ליידע את הח"ק בנושא זה.

שעת הפטירה עד הקבורה

אנינות (מרגע הפטירה ועד לקבורה)

כאשר קרוב משפחה משבעת הקרובים - אב/אם אח/ות בן/בת או בן זוג נפטר, הקרובים נקראים אוננים, תקופת האנינות היא משעת הפטירה עד לסיום הטיפול בכבודו של הנפטר ובקבורתו. היהדות רואה חשיבות עצומה בטיפול בכבודו של המת ובכל הסידורים הנוגעים לכך כגון, לוויה, קבורה וכדו'. בשל כך פטרה היהדות את האבלים מקיום מצוות עשה כמו גם מתפילה תפילין וברכות. לכן חל איסור על עיסוק אחר שאיננו מוקדש לכבודו של הנפטר.

יש להקדיש את מירב המאמצים הארגוניים, הנפשיים והמשפחתיים לסידור הלוויה וארגונה.

עד שעת הלוויה יש להקפיד על ההלכות הבאות:
- אין להסתפר, לרחוץ את כל הגוף (פנים ידים ורגלים מותר) או להתבשם.
- אין לעשות מלאכה.
- אין לאכול בשר או לשתות יין.
- אין לקיים ייחסי אישות.

אנינות בשבת - (כאשר המת לא נקבר עד לאחר השבת).
בשבת לא נוהגת האנינות ולכן חייב האונן בכל המצוות, מותר ללכת לבית הכנסת ולאכול בשר ויין.

טהרה

עד להלוויה חברה קדישא מטפלת בכבודו של הנפטר, רוחצת אותו, מנקה את גופו וסורקת את שערו.
לאחר הנקיון מלבישים את הנפטר על פי מנהגי ישראל בתכריכים - מערכת בגדים לבנים מבד פשוט.
אם הנפטר הוא גבר מטהרים אותו גברים ואם הנפטרת היא אישה מטהרות אותה נשים.
בכל שלב משלבי הטהרה מקפידים המטהרים לשמור על כבודו של המת בצורה מירבית ונמנעים אפילו מדיבור מיותר שאינו לצורך תהליך הטהרה.
לאחר הטהרה מועבר הנפטר לבית הלוויות לצורך הספדים והמשך הלוויה.

הלוויה

הלווית המת היא מצווה גדולה ביותר הנכללת במצוות "ואהבת לרעך כמוך".
אין צורך ללבוש בגדים שחורים בהלוויה או במשך ימי האבל בכלל.
אין מורטים שיער ואין פוגעים בגוף מתוך צער על הנפטר.

מי משתתף בלוויה? בלוויה צריכים להשתתף שבעת הקרובים, וכן קרובי משפחה. רבים מחברי הנפטר באים לחלוק לו כבוד אחרון וללוות אותו בדרכו האחרונה.

מה דינם של ילדים קטנים? אין חובה על השתתפות קטנים בלוויה אולם הדבר אפשרי. יש להתייעץ עם פסיכולוג או עם רב לפני קבלת החלטה בנושא זה.

מה דינם של הכהנים? אם קרובי המשפחה הם כהנים אזי עליהם לנהוג בדיני אבלות ככל אדם.
כאשר הכהנים אינם קרובי משפחה משבעת הקרובים , חלות הלכות מיוחדות אשר מונעות מהם כל מגע או קרבה עם מת. יש להתייעץ עם רב על מנת לקבל הדרכה בשאלה זו.

בית הלוויות - תחילת הלוויה נעשית בד"כ בבית הלוויות, אולם הנמצא בבית הקברות או בסמוך לו. באולם זה מונח הנפטר ושם נישאים ההספדים הראשונים על הנפטר.

הקריעה

מצוות חכמים היא לקרוע על שבעת הקרובים והם: אב/אם אח/ות בן/ת ובן הזוג. מנהג זה מבטא אבלות וצער על הנפטר.

כיצד מתבצעת הקריעה? בעבר נהגו לקרוע בשעת הפטירה אולם כיום מקובל לקרוע את הבגד בתחילת הלוויה על ידי איש החברה קדישא.
איש החברא קדישא לגברים ואשת החברא קדישא לנשים (או קרוב משפחה) קורעים בסכין או מספריים את שפת הבגד והאבל ממשיך את הקריעה בעצמו. את הקריעה מבצעים בעמידה בחלק הקדמי של החולצה/השמלה.

מקום השבעה - יש לחשוב מראש היכן תרצה המשפחה לשבת את השבעה. העדיפות הראשונה מבחינה הלכתית היא לשבת בדירתו של הנפטר לעילוי נשמתו. במסגרת השיקולים יש להתחשב בנקודות הבאות:
1. נוחות - יש לזכור כי בבית זה תשהו במשך שבעה ימים שלמים כולל ארוחות ושינה.
2. גודל - באם הנכם מצפים למספר רב של מנחמים יש להתחשב בגודלו של הבית ובמידת הציוד המתאים שבו כגון כיסאות, כלי הגשה וכדו'.
3. אוכל - בתקופת השבעה המשפחה האבלה אינה עושה כל מלאכה. לכן יש חשיבות למקום בו השכנים או המכרים יוכלו לסייע בנושא הארוחות.
4. כדאי להכין את הבית מראש בכל הנקודות לעיל ובנוסף לכך יש לדאוג למקום לינה לכל האבלים ולכלים חד פעמים להגשה לפי מנהגי העדות השונות.

התארגנות ללוויה במסגרת המשפחתית:

הודעות לקרובים:
על דבר הפטירה, מועד הלוויה ומקומה יש להודיע לקרובים ולחברים.
1. הודעה לקרובים - רצוי כי בן המשפחה יודיע לקרובים בדרגות השונות על הפטירה. כדאי לחלק את רשימת הקרובים בין בני המשפחה לצורך מסירת ההודעה.
2. חברים - רצוי למפות את רשימת החברים ולבקש מאיש קשר להודיע לכל קבוצה. לדוג': חברים לעבודה, שכנים, חברים מן העבר וכו'.
3. מודעת אבל - דרך מקובלת, אך לא הכרחית היא מודעת אבל בעיתונות. במידה והחלטתם יש לחשוב על העיתון ועל נוסח המודעה. (יש לזכור כי לעיתים עלות המודעות גבוהה מאוד).

חשוב - יש לזכור להודיע על מקום הלוויה ועל זמן היציאה של מסע הלוויה על מנת לאפשר למלווים להתארגן בהתאם.

הספדים:
הלוויה היא הזדמנות אחרונה להיפרד מהנפטר. יש לחשוב על הנקודות הבאות:
1. לקבוע מראש רשימת מספידים (ניתן לשלב הספדים של קרובי משפחה או חברים קרובים).
2. כדאי לחשוב היטב על אורך הרשימה ואורך ההספדים, על מנת לא להטריח את הציבור כולו.

זיהוי הנפטר:
לאחר הטהרה לפני הלוויה יוזמן אחד מקרובי המשפחה לזהות את גופת הנפטר (על מנת לאשר באופן מוחלט את זהותו של הנפטר) יש לחשוב מי מסוגל לעמוד בזיהוי הנפטר.

לבוש:
יש לחשוב מראש על לבוש הולם בשעת הלוויה. יש להתחשב בנקודות הבאות:
1. מזג אויר - יש לחשוב על בגדים חמים בחורף וקלים בקיץ (ברוב המקרים הקבורה נעשית תחת כיפת השמים ללא צל או מחסה מגשם).
2. כיפות וכיסוי ראש - יש לזכור להביא לבית העלמין כיפות לגברים וכיסוי ראש לנשים.
3. צניעות - טקס הלוויה נחשב טקס יהודי מסורתי בו חשובה הקפדה על לבוש הולם וצנוע.
4. הקריעה - לקרובים מדרגה ראשונה תתבצע קריעה בבגד. יש אפשרות להחליף בגדים לפני הלוויה.
5. השבעה - אין להחליף בגדים משעת הקבורה עד לאחר השבעה (עיין בחלק ההלכתי) כדאי מראש לחשוב על בגדים אשר יהיו נוחים לאורך זמן.

מודעות אבל:
מקובל לתלות מודעות אבל אשר יפרסמו את דבר הפטירה ברחבי עירו של הנפטר. בניסוח מודעות האבל יש לחשוב על הנקודות הבאות:
1. שם הנפטר - לעיתים לנפטר היה כינוי אשר איתו היה מוכר לציבור.
2. מועד הלוויה ומקום הלוויה (כולל הסעה במידה ויש).
3. מקום השבעה - על מנת שאותם אלו אשר לא יצליחו להגיע ללוויה יוכלו לבוא ולנחם את המשפחה האבלה.
4. טלפון לברורים - רצוי לא להשאיר את הטלפון של המשפחה הקרובה אלא טלפון של ידיד/חבר/קרוב אשר יוכל לנדב מידע על המקרה, הלוויה והשבעה.
5. רצוי לחשוב מראש על תחומי האזור בו ייתלו מודעות האבל ולתכנן את כמות מודעות האבל שיוזמנו.
6. יש להזמין את המודעות ולוודא הגעתן וביצוע הגהה בטרם הפצה.

היכן מתבצעת הקריעה? לרוב מבצעים את הקריעה בבית הקברות.
מנהג יוצאי תימן לקרוע מיד לאחר יציאת הנשמה.
מנהג יוצאי אשכנז לקרוע לפני תחילת הלוויה.
מנהג יוצאי ספרד לקרוע לאחר הקבורה.

לפני הקריעה מברכים:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם דיין האמת".

על הורים נהוג לקרוע בצד שמאל ועל שאר הקרובים בצד ימין.

אורך הקרע הוא טפח - שמונה ס"מ.

לנשים רצוי לרכוס את הקרע בסיכת בטחון.

בימי חול המועד (פסח או סוכות) יש נוהגים לקרוע על כל המתים ויש נוהגים לקרוע רק על הורים.

כמה זמן הולכים עם הקרע? עם הקרע הולכים כל תקופת השבעה. קריעה על פטירת הורים לא מאחים לעולם. על שאר הקרובים ניתן לאחות את הקרע לאחר השבעה.

האם ניתן להחליף בגד בשביל הקריעה? ניתן להחליף לצורך הקריעה את הבגד אותו לובש האבל. יש לזכור כי בגד זה צריך ללוות את האבל במשך כל ימי השבעה ולכן מומלץ לבחור בגד פשוט אך מכובד איתו ניתן לקבל את פני המנחמים.

ההספד

מטרת ההספד לבאר לחברה את גודל האבדה במות הנפטר, לכן בהספד מתארים את מעלותיו של הנפטר ואת אישיותו.

היכן מספידים? בדרך כלל מספידים את הנפטר בבית הלוויות לפני קהל הנאספים, בטרם יצא מסע הלוויה לדרכו עד לחלקת הקבר. רצוי להתחשב בטורח הציבור המלווה ובמזג האוויר בתכנון המספידים ואורך הדברים הנישאים.

מי מספיד? כל אדם הקרוב לנפטר יכול להספיד. מקובל לבקש מתלמיד חכם לשלב בהספדים דברי תורה לעילוי נשמתו של הנפטר.

תאריכים מיוחדים - אם הקבורה נעשית באחד החגים אין מספידים את הנפטר.

לפניית תחילת מסע ההלוויה אומר איש החברא קדישא:

עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר:
הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵירָה;
דַּע מֵאַיִן בָּאתָ, וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן.
מֵאַיִן בָּאתָ - מִטִּפָּה סְרוּחָה,
וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ - לִמְקוֹם עָפָר, רִמָּה וְתוֹלֵעָה,
וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן - לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.
(מסכת אבות פרק ג')

מסע הלוויה

מבית הלוויות יוצא מסע הלוויה אל חלקת הקבר. את גופת הנפטר מקובל לשאת באלונקה עד לחלקת הקבר, אולם במקרים מיוחדים כאשר הקבר מרוחק או כאשר מסע הלוויה יוצא מביתו של הנפטר, נושאים את גופתו בעגלה מיוחדת או באמבולנס.

נשיאת הגופה - נשיאת הגופה הינה מצווה חשובה הקשורה לכבודו של הנפטר. אנשים רבים בוחרים לקיים מצווה זו ולשאת את האלונקה של הנפטר עד למקום הקבורה. ניתן להחליף את נושאי האלונקה לפי הצורך.

קרובי הנפטר - בעניין ההליכה אחר הנפטר קיימים מנהגים שונים. יש הנוהגים כי ילדיו של נפטר גבר, אינם הולכים אחר המיטה ויש שאינם מקפידים על מנהגים אלו.

תפילות ומזמורים - במשך מסע הלוויה נוהגים לומר את מזמור צ"א מתוך ספר תהילים. כאשר הנפטרת היא אישה נוהגים להוסיף את פרק ל"א מספר משלי הידוע בשמו "אשת חיל".

תליית המודעות - את תליית המודעות ניתן לעשות במספר דרכים:
1. חברות או גופים אשר עושים זאת תמורה תשלום.
2. בתי דפוס - ברוב בתי הדפוס קיימים הנוסחים הקבועים למודעות כולל אפשרות של תליית המודעות.
3. על ידי קרוב משפחה, שכן וכדו'.

נוסח המודעות - קיימים מספר נוסחים קבועים פחות או יותר למודעות אבל. ניתן לקבל דוגמאות ב"צהר" או באתר עיתים www.itim.org.il.

הסעות - לעיתים קיים צורך לארגן הסעה לבית הקברות. אם החלטתם על הסעה, יש לפעול על פי הנקודות הבאות:
1. מקום וזמן - יש להחליט מהיכן יוצאת ההסעה ומתי. לרוב מקובל כי ההסעה יוצאת מאזור ביתו של הנפטר או בית הכנסת בו נהג להתפלל וכדו'.
2. תחנות - יש להחליט על תחנות בהם תעצור ההסעה לשם העלאת נוסעים נוספים.
3. אחראי - רצוי למנות אחראי מטעם המשפחה (לא אחד הקרובים) אשר ידאג לכל העניינים הנוגעים להסעה.
4. מחיר - כדאי ורצוי להשוות מחירים לפני סגירה עם חברת הסעות ראשונה. (גם פעולה זו עדיף שתיעשה על ידי חבר או בן משפחה רחוק) רצוי לסכם מראש על המחיר, אשר יכלול זמן המתנה של האוטובוס עד לאחר סיום הלוויה (מתוך ידיעה שמועד הלוויה עלול להתעכב).

שונות:

לעיתים יש צורך להביא ללוויה דברים שונים הכל לפי מידת הצורך והעניין:
1. פרחים - כיום מקובל להניח זרים על הקבר. אין זו חובה ובודאי שאין זו הלכה.
2. מים - כאשר הלוויה מתקיימת בתקופת הקיץ, חשוב לדאוג לבקבוקי מים באזור הלוויה.
3. כיסאות - במידה וישנם קרובי משפחה מבוגרים כדאי לדאוג לכיסאות באזור הלוויה וההספדים.

הטיפול בביתו של הנפטר:

אם הנפטר התגורר לבדו, יש לחשוב על פעולות ראשונות, אשר כדאי לבצע בביתו ברמה המיידית. את כל הפעולות הללו ניתן וראוי לבצע על ידי קרוב משפחה או חבר ולא על ידי אחד האבלים.
1. נעילה - רצוי לבדוק אם הבית נעול כראוי, לרבות אזעקה תריסים ודלת אחורית (אם יש).
2. ניתוק גז, חשמל ומים - יש לוודא כי ברזי הגז והמים נעולים על מנת למנוע דליפות או נזילות וכן כיבוי כל מכשירי החשמל שהיו מחוברים באותה עת בבית.
3. בע"ח - אם לנפטר היו בעלי חיים, יש צורך להעבירם למקום בו יוכלו לקבל טיפול הולם.

מהלך הלוויה:

רכבים - כאשר מסע הלוויה אינו מתחיל מבית הקברות, יש לתאם רכבים נוחים לכל קרובי המשפחה, אשר אמורים להגיע ללוויה.

התכנסות - מקובל להתכנס יחד ולהמתין לתחילת מסע הלוויה. רצוי למנות מראש אדם, אשר יוודא כי כל המוזמנים החשובים ההכרחיים למסע הלוויה הגיעו ואז ניתן להתחיל במסע הלוויה.

מסלול הלוויה - כדאי להודיע מראש על הגבלות במסלול הלוויה כגון: כיסאות גלגלים או זקנים וחולים הזקוקים לרכב, אשר יסיע אותם עד מקום הקבורה.

תמיכה משפחתית - יש לנסות ולהצמיד מראש מלווה צמוד לאותם אשר אנו צופים כי יזקקו לתמיכה מיוחדת, נפשית ופיזית.

סדר וארגון - כדאי למנות אדם אשר מכיר את הנוכחים ואשר ידאג כי בני המשפחה ימצאו תמיד במעגל הקרוב לנפטר, בפרט בהספדים ובשעת הקבורה.

קדיש - כדאי להצטייד מראש בנוסח אמירת הקדיש על מנת להקל על האמירה בשעת הלוויה. (נוסח הקדיש מופיע בסוף החוברת לנוחיות המשתמש)

חליצת הנעל - עדות רבות נוהגות לאחר הקבורה לחלוץ את נעליהם ולנעול נעלי גומי או בד. מוצע להקפיד ולזכור להביא נעלים אלו מבעוד מועד.

- **קדיש** - ישנם מנהגים אשר עוצרים את מסע הלוויה מספר פעמים על מנת שהאבלים יוכלו לאמר קדיש. מספר העצירות נע בין שלוש לשבע פעמים הכל לפי המנהג.

הקבורה

הקבורה היא מצווה מן התורה, והיא כבודו של הנפטר לכן ראוי שלא לעכבה אלא אם כן העיכוב עצמו הוא לכבודו של הנפטר, כגון הגעת קרובי משפחה מחו"ל וכד'.

בירושלים המנהג הוא לקבור ביום הפטירה ואפילו בלילה.

אנשי החברא קדישא מטפלים בהכנת הקבר ובקבורה עצמה על פי המנהגים השונים.

קרובי המשפחה ניצבים ליד הקבר ומתיחדים עם זכרו של הנפטר בשעת הקבורה. נוהגים לעזור בסוף הקבורה ע"י נתינת עפר על הקבר. (נוהגים שלא להעביר את המעדר מיד ליד אלא להניחו על הארץ בין אדם לאדם).
ניתן לומר לאחר הקבורה מספר מילות פרידה מן הנפטר על הקבר הטרי.

לאחר הקבורה

- **קדיש** - האבלים אומרים קדיש גדול.

- **צידוק הדין** - איש החברא קדישא אומר פסוקי צידוק הדין ומבקש את מחילת הנפטר.

- **אל מלא רחמים** - איש החברה קדישא אומר את תפילת אל מלא רחמים אשר עיקרה תפילה כי נשמתו של המת תזכה לחיי עולם הבא וגן עדן.

המלווים עוברים ליד הקבר ומניחים ביד שמאל אבן או צרור עפר על הקבר, ואומרים:
"לך בשלום ותנוח בשלום ותעמוד לגורלך לקץ הימין".

- **הנחת זרי פרחים** - הנחת זר פרחים אינו מנהג יהודי אולם אינו אסור ובפועל נוהגים כיום רבים להניח זרי פרחים על קברו של הנפטר.

- **חליצת הנעלים** - מיד לאחר הקבורה מתחילים ימי השבעה. האבלים חולצים את נעלי העור ונועלים נעלי בד או מניחים עפר בנעליהם.

- **שורת מנחמים** - יש נוהגים שהאבלים עוברים בין שתי שורות של המלווים ואלו אומרים להם:
"המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד".

ביציאה מבית הקברות נוטלים את הידיים לסירוגין, שלש פעמים כל יד.

סעודת ההבראה

הסעודה הראשונה לאחר הקבורה נקראת "סעודת הבראה".
אין לאבל לאכול משלו את סעודתו הראשונה לאחר הקבורה, לכן מביאים לו שכניו, ידידיו או קרוביו סעודה. הסעודה מורכבת מלחם או עוגה ומאכלים עגולים: כעכים, ביצים, זיתים, עדשים וכדו'.

אבלות השבעה, השלושים ושנים עשר חודש

תקופת האבלות מתחלקת לשלושה:
"השבעה" - שבעה ימים בהם יושבים האבלים בביתם.
"השלושים" - יתרת הימים עד למלאת שלושים יום מן הקבורה בהם ישנם דיני ומנהגי אבלות שונים.
"השנה" - יתרת הימים עד מלאת שנים עשר חדש לאבלים על הוריהם.

תקופת השבעה

במשך תקופת השבעה יושבים האבלים בבית אחד על מנת לקבל תנחומים מחברי הנפטר וממכריו. בתקופה זו ראוי לשים לב לנקודות הבאות:

- **סעודת הבראה** - הסעודה הראשונה אשר אוכלים בבית האבל. נהוג לאכול מאכלים עגולים כגון: כעכים, עדשים, ביצים, זיתים וכדו'. מוצע לתאם מראש חבר או קרוב אשר יכין את הסעודה עבורכם.

- **מקומות ישיבה לאבלים** - על פי מנהגי האבלות יושבים האבלים על הקרקע, על מזרונים, כריות או שרפרפים נמוכים, יש להכין זאת מבעוד מועד.

- **סדר נקיון והגשה** - כאמור לעיל, נהוג כי האבלים אינם עושים מלאכה.
לכן יש לארגן מראש:
1. חברים או קרובים אשר יגישו לאורחים, יפנו ואף ידאגו לנקיון בסיסי של בית האבלים בו יושבים שבעה.
2. יש לפנות מראש רהיטים כבדים אשר תופסים מקום ואשר עלולים להפריע לישיבת המנחמים.
3. נהוג לכסות את המראות או התמונות בבית האבל.

- **הודעה לחברים** - יתכן ויהיו אנשים קרובים, אשר מסיבות שונות לא קבלו הודעה על הפטירה. זה הזמן להודיע לכל אותם אלו אשר לא קבלו את ההודעה מסיבות שונות.

- **תפילות ודברי תורה** - נהוג להתפלל בבית האבל שלוש תפילות ביום.
מוצע להצטייד מבעוד מועד בסידורים וכיפות, ולבקש ממכרים או חברים דתיים לדאוג למניין ככל האפשר.
ראוי ללמוד משניות לעילוי נשמתו של הנפטר ולכן ניתן לבקש ממכרים לסייע בנושא זה אם בעצמם אם על ידי קשר עם רב הקרוב למקום המגורים.

- **נרות נשמה** - נהוג להדליק נרות נשמה בתקופת השבעה לעילוי נשמת הנפטר.

- **ציוד אחר** - יש לזכור כי צפוי זרם של מנחמים אשר ירצו לסייע לכם בשעתכם הקשה, על מנת להקל עליהם יש לדאוג מבעוד מועד ל:
1. כסאות פלסטיק לישיבה.
2. דברי מאכל קלים כגון: עוגיות, פירות, שתיה קרה וחמה.(תלוי במנהגים השונים)

הערה: בתי כנסת רבים, ועמותות שונות ישמחו לסייע לכם בשעתכם הקשה, אל תהססו לפנות למכרים, אשר קשורים לבית הכנסת או לרב השכונתי בבקשה לסיוע או לעזרה. (בד"כ הסיוע והעזרה ניתנים חינם ללא תמורה ולשם המצווה בלבד).

הטיפול בבית הנפטר

אם הנפטר היה אדם בודד, או שמשפחתו יושבת שבעה במקום אחר יש לטפל בביתו על ידי קרוב משפחה או חבר:
1. צמחים - השקיית הצמחים.
2. בעלי חיים - במידה ולא הספקתם לפני השבעה יש לדאוג לבעלי החיים של הנפטר.
3. איוורור - כדאי לאוורר את הבית מספר שעות במשך השבעה, על מנת שניתן יהיה לחזור לבית בתום התקופה.
4. דואר - ריקון תיבת הדואר ושמירת הדואר הרלוונטי לאבל או למשפחתו.
5. מזון - יש לפנות את כל מצרכי המזון שעלולים להתקלקל, להחמיץ או להרקיב.

תקופת השבעה

מטרתם של ימי השבעה היא התייחדות עם זכרו של הנפטר.

כיצד סופרים את שבעת הימים?

ימי השבעה נספרים על פי הלוח העברי בו היום מתחיל מהערב הקודם. ימי השבעה מתחילים מיום הקבורה, ומסתיימים בבוקרו של היום השביעי. (לדוגמא אם הקבורה הסתיימה ביום שני אחר הצהרים ימי השבעה יסתיימו בבוקרו של יום ראשון).

דיני השבעה

1. ישיבת שבעה - יושבים בבית ולא יוצאים לרשות הרבים (מלבד לבית הכנסת הסמוך לצורך תפילה ואמירת קדיש).
2. מי יושב שבעה? שבעת הקרובים: אב/אם, בעל/אישה, אח/אחות, בן/בת.
3. מלאכה - אין הולכים לעבודה ואין עוסקים בפעולות יצירה או בפרנסה.
4. צורת הישיבה - יושבים על ספסלים נמוכים, מזרונים או כריות וכד'.
5. נעילת סנדל - אין נועלים נעלים שיש בהם סוליה רפידה או גפה מעור.
6. רחיצה וסיכה - לא מתרחצים לתענוג או מורחים משחות לתענוג או קוסמטיקה.
7. תספורת - לא מתגלחים ולא מסתפרים.
8. כיבוס - לא מכבסים ולא לובשים בגדים מכובסים.
9. חיי אישות - לא מקיימים.
10. שאלת שלום - אין מברכים בשלום בבית האבל.

היכן יושבים שבעה? נהוג לשבת את ימי השבעה בבית הנפטר. ראוי כי כל בני משפחת הנפטר האבלים יישבו יחדיו, אולם אין זו חובה.

האם אפשר לשבת את ימי השבעה בכמה מקומות? אפשר לשבת חלק מן הימים בבית אחד וחלק בבית אחר. את המעבר ממקום למקום יש לעשות מאוחר בלילה או מוקדם בבוקר.

האם ניתן להחליף לבגדים נקיים תוך כדי תקופת השבעה? על פי ההלכה אסור ללבוש בגדים מכובסים בתקופת השבעה כאות אבלות. אולם אם הדבר מפריע במיוחד וגורם צער חריג, אפשר לתת למישהו ללבוש את הבגדים לשעה קלה או לזרוק אותם מעט על הארץ ע"מ שייאבדו מעט את נקיונם. אז נחשבים בגדים אלו ללא נקיים/לא מכובסים וניתן ללבשם.

תפילה וקדיש

נוהגים לומר קדיש בשלוש תפילות היום במניין, לכן ראוי לנסות ולארגן מניין בבית האבלים או לחילופין לצאת לבית הכנסת לצורך אמירת קדיש.

שבעה בחג ובחול המועד

אין יושבים שבעה בחול המועד, אם ארעה קבורה בחול המועד ימי השבעה מתחילים לאחר החג.

חג בתוך תקופת השבעה - אם חל חג בתוך ימי השבעה הוא מפסיק את השבעה, לדוגמא אם הקבורה הייתה בערב יום כיפור, קמים באותו היום.

אלו חגים נחשבים כמפסיקים את ימי השבעה? ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות, פסח, שבועות.

מנהגי השבעה

1. נר נשמה - נהוג להדליק נר נשמה בבית האבלים במשך כל השבעה.
2. תפילות - נוהגים להתפלל בבית האבלים בימות החול על מנת שיוכלו האבלים לומר קדיש. במקום שאין מניין לקדיש מן הראוי שהאבל ילך לבית הכנסת לומר קדיש.
3. משניות - נוהגים ללמוד משניות לעילוי נשמת הנפטר בבית האבל.
בני עדות המזרח אומרים בכל יום אזכרה בבית האבלים.
4. צדקה - נוהגים להניח קערה בה מניחים כסף למטרות צדקה.
5. כסוי מראות - נוהגים לכסות את המראות והתמונות שמשתקפות בהן דמויות אדם.
6. אכילה ושתייה - בעדות המזרח נהוג להגיש מאכלים שונים למנחמים על מנת שיברכו עליהם בקול.
לאבלים - אין הגבלה על מאכלים, אפשר לאכול בשר ולשתות יין. ישנם מנהגים הנמנעים מאכילת בשר בתקופת השבעה.
למנחמים - אצל חלק מקהילות אשכנז נהוג שלא לאכול או לשתות או לקחת כלום מבית האבל.

רשימות:

לימוד - בין תפילת מנחה לתפילת ערבית יש נוהגים ללמוד משניות ויש שהרב אומר דברי תורה.
השתתפות האבלים בשמחות - אין להשתתף בסעודות ושמחות בבית או מחוצה לו, אך מותר לצאת לברית מילה, פדיון הבן או לחופת - בני האבלים.

ניחום אבלים

מצווה גדולה לנחם אבלים והיא גם כן מכלל "ואהבת לרעך כמוך".
האבלים אינם קמים בפני איש אלא יושבים במקומם.
לא פותחים בשיחה עם האבלים לפני שהם מסמנים שהם מעונינים בכך. יש להשתדל לומר דברי עידוד ונחמה לאבלים.
קודם צאתם עומדים המנחמים ואומרים:
"מן השמים תנוחמו" או "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד".
האבלים עונים אמן.

שבת שבתוך השבעה

ההכנות לשבת - השבת נחשבת חלק מימי השבעה ונספרת עימהם.
האבלים קמים כשעה לפני כניסת השבת להתרחץ ולסדר את הבית.

כיצד נוהגים בשבת שבתוך השבעה? יש לחלק בין התנהגות מחוץ לבית ובין התנהגות בתוך הבית פנימה.
מחוץ לבית הכלל הוא: "אין אבלות בפרהסיה", כלומר, יוצאים לבית הכנסת ולובשים בגדי שבת ונועלים נעלי עור.
בתוך הבית נוהגים מנהגי אבלות בדברים הקשורים בצנעת הפרט כגון: אין מקיימים חיי אישות, אין מתרחצים, ואין לומדים תורה.
בני עדות המזרח מנחמים בשבת ומוסיפים לניחומים את הביטוי "שבת היא שתנחם".
בני אשכנז אינם מנחמים בשבת.

היום השביעי לשבעה

לאחר שהאבלים קמים מישיבת השבעה, מסתיימים ימי השבעה ונפסקים דיני השבעה.

מתי קמים? לאחר שמתפללים או לאחר שיושבים שעה קלה בשעות הבוקר של היום השביעי קמים האבלים.

המקימים אומרים לאבלים קומו! ויש נוהגים שאוחזים בהם ומקימים אותם.
יש מוסיפים את הפסוקים:
לֹא יָבוֹא עוֹד שִׁמְשֶׁךָ וְיָרֵחֲךָ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְיָ יִהְיֶה לָּךְ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֶךָ׃
(ישעיהו פרק ס' פסוק כ')
כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵּן אָנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תְּנֻחָמוּ׃
(ישעיהו פרק ס"ו פסוק י"ג)

נוהגים לעלות לבית הקברות ביום השבעה, לומר שם פרקי תהילים ואזכרה.

עליה לבית העלמין

עולים לבית העלמין במשך השנה הראשונה, ביום השבעה, ביום השלושים, ביום השנה וכן בימי הזיכרון.
יש הנוהגים להקפיד לא לפקוד את בית העלמין בשנה הראשונה מלבד המועדים אשר הוזכרו לעיל. יש הנוהגים לעלות גם בערב ראש חודש ניסן, ובערב ראש חודש אלול.
בבית העלמין אין לאכול ואין לשתות ויש להתנהג בו בכובד ראש ובלבוש מתאים.
ליד הקבר נהוג לומר תפילות שונות.
אם יש מניין של עשרה גברים אומרים קדיש יתום.
נושאים תפילה לבורא עולם ליד הקבר.
מניחים ביד שמאל אבן או צרור עפר על הקבר, ואומרים:
"לך בשלום ותנוח בשלום ותעמוד לגורלך לקץ הימין".
חוזרים מן הקבר בדרך אחרת מאשר באו אליו.
ביציאה מבית הקברות נוטלים ידים שלש פעמים על כל יד לסירוגין.
יש הנוהגים לפקוד בהזדמנות זו את קברי הקרובים האחרים.

הקמת המצבה

מצווה להקים מצבה על קבר המת.
יש הנוהגים להקים את המצבה ביום השלושים ויש הנוהגים להקים ביום השנה.

הכיתוב הנהוג על המצבה: שם הנפטר והוריו (האשכנזים מציינים את שם האב בלבד). תאריך הפטירה על פי הלוח העברי. דברים על דמותו.
ת.נ.צ.ב.ה. (תהיה נפשו צרורה בצרור החיים).
בבתי הקברות הותיקים בארץ ישראל רגילים לעשות מצבות שוכבות, באחרים מצבות עומדות.

תקופת השלושים

עליה לקבר

נוהגים לעלות לקבר הנפטר ביום השלושים. לפני העליה לקבר יש לדאוג לפרטים הבאים:

1. אמירת פרקי תהילים ותפילת אל מלא רחמים (כדאי לבקש ממכר היכול לסייע בכך).
2. את מי להזמין? כדאי להזמין את האנשים הקרובים ביותר למעמד זה.

הזמנת מצבה

ישנם מנהגים בהם מקימים את המצבה ביום השלושים. וישנם מנהגים בהם מקימים את המצבה רק ביום השנה.

להקמת המצבה יש להיערך על פי הנקודות הבאות:

1. אופי המצבה - אין הגבלה על גודל או מראה למרות שמטרת המצבה היא זיכרון לנפטר ולא בניית מבנים מפוארים.
2. כיתוב - יש להחליט עם קרובי המשפחה על כיתוב אשר הולם את אישיות הנפטר, מלבד הנוסח הקבוע אשר ניתן לקבלו אצל בוני המצבות.
3. מחיר - בנושא זה קיימים פערי מחירים ולכן כדאי להשוות מחירים לפני קבלת ההחלטה.

רכישת חלקת קבר נוספת

בנקודת זמן זו כדאי לחשוב על רכישת חלקה צמודה לבן/בת הזוג של הנפטר. הח"ק שומרת את החלקה הצמודה עד 90 יום מתאריך הקבורה. עבור רכישה זו יש לשלם על פי התעריף של הח"ק. (כיום יש פיתרון נוסף והוא קבורה כפולה או בקומות, כדאי להתייעץ עם הח"ק על נושא זה).

תקופת השלושים

ימי השלושים הם ימי אבלות על כל הקרובים לעומת אבלות השנה הראשונה הנוהגת רק על הורים, לכן יש לימי השלושים דינים ומנהגים חמורים יותר מאשר שנים עשר חדשי האבלות הנוהגים על הורים.

כיצד נספרים ימי השלושים?

ימי השלושים מסתיימים שלושים יום לאחר הקבורה (23 יום לאחר סוף השבעה).

- **חגים –** אם חג חל בתוך תקופת השלושים נפסקים ימי השלושים ערב החג. לדוגמא חל יום הכיפורים בתוך תקופת השלושים נפסקת התקופה בערב יום הכיפורים. לעיתים נוצר מצב בו חגים חלים בתוך תקופת השבעה ובתוך תקופת השלושים אז מתבטלות שתי התקופות. לדוגמא: אם יום הכיפורים חל באמצע השבעה, מתבטלת תקופת השבעה. חמישה ימים לאחר מכן חל חג הסוכות ואז מתבטלת גם תקופת השלושים.

מנהגי אבלות בשלושים

- **תספורת וגילוח** - לא מתגלחים ולא מסתפרים עד תום תקופת השלושים.

- **שמחה** - אבלים על הורים אינם משתתפים בשמחות במשך שנת האבל הראשונה. אבלים על שאר הקרובים (חוץ מאב ואם) רשאים ללכת לשמחות במידה ואין שם ריקודים או תזמורת.

- **בילוי ובידור** - לא קונים חפצים חדשים בימי השלושים ולא הולכים למקומות בילוי ובידור.

יום השלושים

נוהגים לעלות לבית הקברות כמו ביום השבעה.
אבלים על שאר קרובים מסיימים את אמירת הקדיש.

- **גילוי המצבה** - מקובל ביום השלושים לחנוך את המצבה. ויש הנוהגים לעשות זאת רק בתום השנה הראשונה.

תקופת השנה הראשונה

תקופה זו כדאי לייחד לסידורים מנהלתיים וארגונים הקשורים לנפטר ולרכושו:

הוצאת תעודת פטירה

תעודה זו חשובה לצורך הסידורים הארגוניים והמנהלתיים.
תהליך ההוצאה - במשרד הפנים הקרוב למקום מגורכם יש למלא טופס "בקשה לתעודת פטירה "לצרף את תעודת הזהות של הנפטר ולשלוח למשרד הפנים.

חשוב - לזכור וליידע גורמים שונים בדבר הפטירה על מנת לסגור חשבונות וכדו'.

1. בנק.
2. עירייה.
3. דואר - במקרה ואתם מעוניינים כי הדואר יגיע לביתכם בקשו להפעיל את שרות עקוב אחרי.
4. בזק.
5. ביטוחים שונים אשר היו לנפטר.
6. חשבונות: מים, חשמל, גז וכו'.

וכל גורם אחר עימו היה המנוח בקשר או שילם עבור שרות כזה או אחר.

צוואה וירושה

כדאי להתייעץ עם עורך הדין של המנוח או של המשפחה בכל הנוגע למימוש הירושה או פתיחת הצוואה. בעניינים אלו ישנם פרטים רבים אשר עלולים לבלבל ולגרום לאי נעימות בעתיד בין קרובי המשפחה. לכן עדיף להקפיד ולפעול על פי הנחיות עו"ד בכל הנושאים הקשורים לצוואות או ירושות.

תקופת השנה הראשונה

אבלות שנים עשר חודש (שנה שלמה) נוהגת רק על ההורים ולא על הקרובים האחרים.

שנת האבלות מתחילה עם השבעה ומסתיימת לאחר שנים עשר חודש מיום הפטירה. אין משתתפים בסעודות של שמחה. יש להימנע מבילויים וארועים המוניים לא קונים חפצים חדשים. (כאשר חייבים ללבוש בגד חדש המנהג הוא לתיתו לאחר על מנת שילבשנו מספר דקות ואז נחשב הבגד כמשומש ומותר לאבל ללובשו).

- **שנה מעוברת** - בשנה מעוברת בה יש שני חודשי אדר האבלות מסתיימת לאחר שנים עשר חודש מיום ליום.

קדיש יתום

רצוי להגיד קדיש בכל יום במשך תקופת האבלות.

- **קדיש על אב ואם** - יוצאי עדות אשכנז אומרים על אב ואם במשך אחד עשר חודש ובין יוצאי עדות המזרח ישנם מנהגים שונים בין אחד עשר חודש לשנים עשר.

- **קדיש על שאר הקרובים** - על שאר הקרובים אומרים קדיש שלושים יום. הקדיש נאמר במקומות קבועים בתפילה ולאחר לימוד תורה בציבור.

הקדיש נאמר לעולם במניין של עשרה גברים.

מי שאינו יכול לומר קדיש יכול לבקש מאדם אחר (שאין לו הורים) לומר במקומו.

יום השנה

יום השנה ("יארצייט") הוא תאריך יום הפטירה על פי הלוח העברי, והוא מתחיל מן הערב.
אצל חלק מיוצאי אשכנז יום השנה הראשון נקבע שנים עשר חודש מיום הקבורה.

מנהגי יום השנה

- **נר נשמה** - מדליקים נר נשמה לעילוי נשמת הנפטר ביום הזיכרון. נר הנשמה צריך לדלוק 24 שעות (מערב עד ערב).

- **אמירת קדיש -** אומרים קדיש בבית הכנסת ביום הזיכרון לנפטר.

- **עליה לתורה** - בשבת שלפני יום השנה עולים לתורה, וכן אם ביום השנה עצמו יש קריאת התורה בבית הכנסת (בימי שני וחמישי).
בבתי כנסת של יוצאי עדות המזרח נהוג כי העולה לתורה עורך אזכרה לנפטר.
בעדות המזרח נהוג לערוך סדר לימוד מיוחד וסעודה בליל יום השנה.
יש הנוהגים להביא דברי מאכל עוגיות ושתייה חריפה למתפללי בית הכנסת לאחר תפילת שחרית.

- **עליה לבית העלמין** - עולים לבית העלמין ואומרים קדיש ותפילות כמו ביום השבעה והשלושים.

יזכור

בעדות אשכנז רגילים לומר תפילת יזכור לאחר קריאת התורה בחגים הבאים:
יום כיפור, שמחת תורה, חג אחרון של פסח, שבועות.
נוהגים לנדב צדקה לעילוי נשמת הנפטר.

רשימות:

נספח: קדיש ותפילות

הקדיש הינה תפילה קדומה אשר הרעיון המרכזי שבה שבח לבורא העולם וקבלת עול מלכות שמים על האדם.
היהדות רואה בחייו של כל אדם קידוש שם ה' בעולם ובפטירתו התמעטות כביכול של שמו . אמירת הקדיש על ידי זרעו של הנפטר יש בה לגדל מחדש את קידוש ה' בעולם.
יש באמירה זו משום מעלה לנפטר ודורות רבים לאורך ההיסטוריה כולה, הקפידו על אמירת הקדיש לעילוי נשמת הנפטר.

תפילת קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא [אמן]
בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ
וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ [אמן]

בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן יהא
שמיה רבה מבורך לעולם ולעלמי עלמיה]

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא
יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא [אמן או לחילופין בריך הוא]

לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא
וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. [אמן]

עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ
וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן.

תרגום תפילת קדיש

יתגדל ויתקדש שמו הגדול
בעולם שברא כרצונו וימליך מלכותו
ויצמיח ישועתו ויקרב ביאת משיחו

בחייכם וביומיכם ובחיו של כל בית ישראל
במהרה ובזמן קרוב ואמרו אמן.

יהא שמו הגדול מברך לעולם ולעולמי
העולמים יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם
ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמו של
הקדוש ברוך הוא.

מעל לכל הברכות והשירות התשבוחות
והנחמות הנאמרות בעולם, ואמרו אמן.

יהא שלום רב מן השמים וחיים טובים עלינו
ועל כל ישראל ואמרו אמן.

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום
עלינו ועל כל ישראל ואימרו אמן.

קדיש יתום נוסח עדות המזרח

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. [אמן]
בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. [אמן]

בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם לְעָלְמֵי עָלְמַיָּא, יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. [אמן]

לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא שִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

יְהֵא שְׁלָמָה רַבָּא מִן שְׁמַיָּא, חַיִּים וְשָׂבָע וִישׁוּעָה וְנֶחָמָה וְשֵׁיזָבָה וּרְפוּאָה וּגְאֻלָּה וּסְלִיחָה
וְכַפָּרָה, וֶרְוַח וְהַצָּלָה לָנוּ וּלְכָל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: [אמן]

עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו, הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ, וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

תפילת אל מלא רחמים:

לגבר

אֵל מָלֵא רַחֲמִים שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים, הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים אֶת נִשְׁמַת פלוני בן פלוני, שֶׁהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ בַּעֲבוּר ש-{בן המשפחה} נָדַב צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתוֹ. בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתוֹ. לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יַסְתִּירֵהוּ בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים, וְיִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתוֹ. יְיָ הוּא נַחֲלָתוֹ וְיָנוּחַ בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבוֹ, וְנֹאמַר אָמֵן.

לאשה
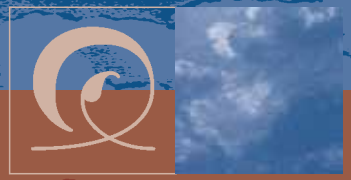
אֵל מָלֵא רַחֲמִים שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים, הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים אֶת נִשְׁמַת פלונית בת פלונית שֶׁהָלְכָה לְעוֹלָמָהּ, בַּעֲבוּר ש-{בן המשפחה} נָדַב צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתָהּ, בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתָהּ. לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יַסְתִּירֶהָ בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים, וְיִצְרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת נִשְׁמָתָהּ יְיָ הוּא נַחֲלָתָהּ, וְתָנוּחַ בְּשָׁלוֹם עַל מִשְׁכָּבָהּ וְנֹאמַר אָמֵן: